

- ресурсы (финансовые; человеческие; интеллектуальные; технологические; материально-технические);
- механизмы государственной поддержки (инновационная инфраструктура; финансовая поддержка; особые экономические зоны, фонды и пр.);
- управление (планирование; спецификация инструментов; мониторинг; система координации; регулирующие нормы; взаимодействие с МП).

Базовой предпосылкой развития инновационной деятельности МП является формирование инфраструктуры учреждений, которые предоставляют различные услуги и оказывают другую поддержку. Такая инфраструктура должна включать: предпринимательский, образовательный, инновационный, рыночный, финансовый и информационный сегменты, образуя некий «диверсификат» услуг, адаптированный к потребностям МП.

Литература

1. Адаманова, З.О. Инновационное развитие национальной экономики в условиях глобализации // Европейский исследователь. – 2014. – № 7–1. – С. 1243–1249.
2. Красникова, А.С. Малое инновационное предпринимательство: проблемы и пути решения / А.С. Красникова, В.С. Шibaева // Молодой ученый. – 2015. – №7. – С. 439–442.
3. Грибовский, А.В. Механизмы государственной поддержки малого инновационного бизнеса за рубежом // Наука. Инновации. Образование. – 2014. – №16. – С. 205–221.
4. Иванова, Е. Механизмы стимулирования инновационной деятельности малого и среднего бизнеса // Вестник Института экономики Российской академии наук. – 2014. – № 4. – С. 51–65.

CZYNNIKI STYMULUJĄCE INNOWACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW

FACTORS STIMULATING INNOVATIVENESS OF ENTERPRISES

Alfreda Kamińska

Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie, Polska

A. Kaminska

Warsaw Management University,

Poland

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja czynników stymulujących innowacyjność przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce dokonana w oparciu o badania ankietowe przeprowadzone wśród przedsiębiorstw, badania ekspertów (metoda delficka) oraz wywiady z jednostkami naukowo-badawczymi. W opinii przedsiębiorców czynnikiem

zdecydowanie w największym stopniu sprzyjającym podejmowaniu i realizacji innowacji w przedsiębiorstwach przemysłowych jest występowanie atmosfery wzajemnego zaufania pomiędzy pracownikami, a zwłaszcza między pracownikami wykonawczymi a kadrą kierowniczą. Badani podkreślają znaczącą rolę konkurencji w stymulowaniu innowacyjności. Świadomość przedsiębiorstwa dotycząca działalności innowacyjnej przedsiębiorstw konkurujących oraz presja rynku na stałe doskonalenie wyrobów, postrzegane są jako kolejne istotne stymulatory wdrażania innowacji produktowych i procesowych w przedsiębiorstwach przemysłowych

Abstract

An objective of the article is the identification of factors stimulating innovation of manufacturing companies in Poland made on surveys conducted at companies, expert researches (Delphi method) and interviews with research & development entities. Atmosphere of mutual trust among employees and most of all between executive employees and the management is a factor that favors definitely the most undertaking and implementing innovations in manufacturing companies. The surveyed entities emphasize a substantial role of the competition in stimulating of innovation. Company awareness on innovative activity of competing companies and market pressure on continuous improvement of products are seen as another important stimulators of implementing product and process innovations at manufacturing companies.

Wprowadzenie

Innowacyjność uznawana jest współcześnie za kluczowy czynnik wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw oraz rozwoju krajów. Literatura przedmiotu definiuje innowacyjność jako zdolność i skłonność przedsiębiorstw do generowania, absorpcji i wdrażania innowacji [Pichlak, 2012].

Innowacyjność determinowana jest przez szereg czynników tworzących grupę barier bądź stymulatorów [por. Kamińska, 2016]. Przedmiotem zainteresowania badaczy zdecydowanie częściej są bariery wdrażania innowacji, pokonanie których powinno skutkować wzrostem innowacyjności przedsiębiorstw, co z kolei znajdzie przełożenie we wzroście innowacyjności regionu i kraju. Szczególną rolę w tym zakresie przypisuje się innowacjom radykalnym, które kreują nowe rynki, zapewniają rozwój przedsiębiorstw i jednocześnie wzrost gospodarczy [Tellis, Prabhu, Chandy, 2009, s. 3].

Wobec ciągle niskiej innowacyjności polskiej gospodarki podejmowane są wielokierunkowe badania mające na celu określenie działań pobudzających skłonność innowacyjną przedsiębiorstw w przejściowej fazie rozwoju gospodarki [Kotowicz-Jawor, 2016, s. 252–254].

Celem niniejszego opracowania jest identyfikacja czynników stymulujących innowacyjność przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce dokonana w oparciu o badania ankietowe przeprowadzone wśród 100 przedsiębiorstw, metodę delficką na

grupie 18 ekspertów oraz wywiady z przedstawicielami jednostek naukowo-badawczych¹.

Stymulatory wdrażania innowacji i transferu technologii

Czynniki warunkujące działalność innowacyjną przedsiębiorstw mogą być natury wewnętrznej (endogenicznej) lub zewnętrznej (egzogenicznej). Stymulatory wdrażania innowacji mają swoje źródło we wnętrzu samego przedsiębiorstwa i wynikają z posiadanych zasobów w postaci kapitału intelektualnego, finansowego i rzeczowego, kultury organizacyjnej oraz cech właściciela i kadry kierowniczej. Unikatowość zasobów oraz fakt, że przedsiębiorstwo na ogół ma wpływ na kształtowanie wewnętrznego potencjału innowacyjnego wyznaczającego możliwości efektywnego generowania i wdrażania innowacji powoduje, że w literaturze z zakresu nauk o zarządzaniu podkreśla się szczególnie rolę uwarunkowań wewnętrznych wdrażania innowacji [Pichlak, 2012, s. 66, 72].

Druga grupa stymulatorów działalności innowacyjnej pochodzi z otoczenia organizacji. Otoczenie konkurencyjne tworzą istniejący i potencjalni konkurenci, dostawcy i klienci [Romanowska, Gierszewska, 2009, s. 24], którzy często są inicjatorami wprowadzania innowacyjnych zmian w przedsiębiorstwie. Stymulujący bądź hamujący wpływ na generowanie i wdrażanie innowacji mogą mieć również czynniki ekonomiczne, technologiczne, społeczne, demograficzne i polityczno-prawne należące do makrootoczenia. Cechą makrootoczenia jest bardzo silny wpływ na działalność i możliwości rozwoju organizacji, przy zazwyczaj braku wpływu organizacji na jego kształtowanie.

Znaczącą grupę stymulatorów innowacyjności może generować mezootoczenie tworzone przez czynniki otoczenia regionalnego, w tym działalność instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi dla przedsiębiorstw oraz władz samorządowych, które zwłaszcza w ostatnich latach dysponują szeregiem środków umożliwiających wzrost innowacyjności przedsiębiorstw [Kamińska, 2011, s. 53-65].

Przegląd literatury przedmiotu pozwala na określenie licznych czynników, które stymulują transfer technologii ze sfery badawczo-rozwojowej do przedsiębiorstw, przyczyniając się tym samym do wzrostu potencjału innowacyjnego firm [Szultka (red.), 2008, s. 25-26, 41-42]:

- ✓ konkurencja i wyczerpywanie się prostych rezerw poprawy konkurencyjności typu usprawnienia organizacyjne, niższe koszty pracy,
- ✓ klienci poprzez zgłaszanie zapotrzebowania na nowe produkty, usługi, a także zgłaszanie propozycji usprawnień/zmian,
- ✓ rosnący dostęp do środków publicznych na innowacje i B+R, w tym fundusze UE,

¹ Przedstawione w niniejszym artykule wyniki badań są rezultatem prac w ramach realizacji projektu badawczego pt. „Warunki zdyNAMIZOWANIA innowacji w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych”. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS4/02700. Kierownikiem projektu jest Pan prof. zw. dr hab. Stanisław Sudoł, dr h.c.

✓ wzrost gospodarczy skutkujący rosnącym potencjałem finansowym przedsiębiorstw – w konsekwencji coraz więcej przedsiębiorstw dysponuje odpowiednim kapitałem finansowym na inwestycje, w tym inwestycje w nowe technologie i innowacje,

✓ mniejsza biurokratyzacja oraz zmiana prawa podatkowego,

✓ poprawa jakości kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach,

✓ poprawa kompetencji kadry zarządzającej m.in. w zakresie planowania strategicznego,

✓ zmiany regulacji w zakresie uczelni wyższych (ocena parametryczna) stwarzające silniejsze bodźce do współpracy nauki z gospodarką, a jednocześnie większa świadomość wśród pracowników naukowych potrzeby komercyjnego wykorzystania wiedzy,

✓ lepsze rozpoznanie ze strony jednostek naukowych w zakresie faktycznych potrzeb biznesu, przygotowywanie kompleksowych ofert zgodnych z potrzebami przedsiębiorstw,

✓ większa mobilność pracowników pomiędzy nauką a biznesem – w tym staże pracowników naukowych w przedsiębiorstwach, zakładanie firm spin-off i spin-out,

✓ rozwój struktur współpracy sieciowej między środowiskiem naukowym a biznesem (klastry, centra transferu technologii, parki technologiczne),

✓ profesjonalizacja usług badawczych i doradczych, rozwój komercyjnych jednostek świadczących usługi dla biznesu,

✓ regulacje, nowe standardy – zarówno branżowe, jak i unijne np. w zakresie ochrony środowiska (ok. ¼ przedsiębiorstw wskazuje, że motywem wprowadzania innowacji jest konieczność sprostania standardom technicznym, a nieco mniej normom w zakresie ochrony środowiska),

✓ inwestycje zagraniczne (aby zostać poddostawcą trzeba spełnić określone standardy, gwarantować odpowiednią jakość co często wymaga inwestycji w nowe technologie),

✓ dostawcy – poprzez dostarczanie bardziej zaawansowanych technicznie, innowacyjnych podzespołów, maszyn i urządzeń,

✓ wchodzenie na rynki zagraniczne – często wymaga spełnienia standardów jakości wyższych niż konkurencji,

✓ większa dostępność środków publicznych na poprawę współpracy pomiędzy nauką a biznesem.

Z badań S. Szultki wynika, że najbardziej istotnym stymulatorem transferu technologii jest konkurencja oraz wyczerpywanie się prostych rezerw poprawy konkurencyjności. Kolejne miejsce zajmują czynniki finansowe – łatwiejszy dostęp do środków publicznych na innowacje i badania oraz zmiana prawa podatkowego, a także odbiurokratyzowanie gospodarki [Szultka (red.), 2008, s. 40]. Respondenci podkreślają rolę konkurencji w podejmowaniu przez przedsiębiorstwa decyzji dotyczących innowacyjnych rozwiązań i transferu technologii. To konkurencja jest głównym czynnikiem sprawczym innowacyjnych zmian.

Badania przeprowadzone na 249 przedsiębiorstwach województwa śląskiego wskazują, że czynnikami wewnętrznymi najbardziej ułatwiającymi i stymulującymi innowacje jest wsparcie ze strony kadry zarządzającej (ocena 3,42 w skali od 1 do 5),

dostępność funduszy (3,24) oraz poziom komunikacji wewnątrz firmy (3,13). Zdaniem respondentów najmniejszy wpływ ma współpraca z instytucjami naukowymi i badawczymi (1,82) oraz istniejące regulacje prawne (2,34) [Kraśnicka, Ingram (red.), 2014, s.102–103].

Szczegółowego porównania kierunku wpływu czynników wewnętrznych na innowacyjność przedsiębiorstw dokonała w oparciu o studia literatury przedmiotu M. Pichlak [2012, s. 122–123] uwzględniając następujące determinanty wewnętrzne: zasoby badawcze (kapitał finansowy, rzeczowy i ludzki), system komunikacji, kulturę organizacyjną, styl przywództwa, cechy członków zespołu zarządzającego, rodzaj struktury organizacyjnej, tworzenie więzi międzyorganizacyjnych. Wyższy poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową, wyposażenie techniczne, zatrudnienie wysoko wykwalifikowanych pracowników, efektywny system komunikacji, przywództwo transformacyjne, specjalizacja przedsiębiorstw przekłada się w opinii badaczy na poprawę poziomu innowacyjności organizacji stanowiąc stimulatory działalności innowacyjnej.

Na podstawie przeglądu literatury przedmiotu można stwierdzić, iż w przypadku części czynników kierunek ich wpływu na poziom innowacyjności nie zawsze jest jednoznaczny. Dotyczy to np. wieku i stażu pracy członków zespołu zarządzającego, poziomu zróżnicowania kadry zarządzającej, tworzenia więzi między-organizacyjnych, dla których nie można jednoznacznie wnioskować czy stanowią stimulatory czy bariery innowacyjności. Powyższe wskazuje na potrzebę kontynuowania badań czynników determinujących działalność innowacyjną przedsiębiorstw. Poznanie tych czynników jest warunkiem koniecznym do przedłożenia propozycji rekomendowanych działań w zakresie poprawy innowacyjności przedsiębiorstw.

Badanie warunków zdynamizowania innowacyjności w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych

Cel i metoda badawcza

Celem badań było poznanie czynników sprzyjających i hamujących innowacje produktowe i procesowe w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych oraz poznanie opinii przedsiębiorstw na temat proponowanych zmian mających na celu zdynamizowanie innowacyjności w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych. Niniejsze badanie stanowiło uzupełnienie do badania ekspertów przeprowadzonego metodą delficką oraz wywiadów z jednostkami naukowymi.

Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety składający się z trzech zasadniczych części:

I. Czynniki sprzyjające/pomagające w podejmowaniu i realizacji innowacji w przedsiębiorstwie.

II. Czynniki przeszkadzające i hamujące innowacje w przedsiębiorstwie.

III. Opinia przedsiębiorstwa dotycząca podanych propozycji zmian w zarządzaniu, mających na celu zdynamizowanie innowacyjności w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych.

Badaniem objęto cztery wybrane grupy czynników determinujących wprowadzanie innowacji w przedsiębiorstwach przemysłowych: czynniki dotyczące pracowników i kadry kierowniczej, uwarunkowań finansowych, działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstwa i uwarunkowań rynkowych.

W każdej z ww. grup zawartych w części I. i II. ankiety zdefiniowano od kilku do kilkunastu czynników, których znaczenie respondenci oceniali w skali od 0 do 5, gdzie 0 oznaczało, że dany czynnik nie występuje w firmie, 1 – nie ma znaczenia, 2 – ma małe znaczenie, 3 – ma średnie znaczenie, 4 – ma wysokie znaczenie, 5 – ma bardzo wysokie znaczenie. Respondenci mogli również sami określić oraz ocenić inne czynniki sprzyjające lub hamujące innowacje w ich firmach.

W części trzeciej ankiety badani ustosunkowali się do przedstawionych propozycji zmierzających do zdynamizowania innowacyjności przedsiębiorstw poprzez odpowiedź „zgadzam się” lub „nie zgadzam się” oraz przedstawienie komentarza do swojej odpowiedzi.

Charakterystyka badanej próby przedsiębiorstw przemysłowych

Badaniem objęto 100 celowo dobranych przedsiębiorstw przemysłowych. Respondenci stanowili kadre zarządzającą przedsiębiorstw przemysłowych, przy czym 47% ankietowanych to właściciele firm, 39% pełni funkcję prezesa lub dyrektora, zaś 14% pracuje na stanowisku menedżerskim wyższego szczebla i zarządza częścią firmy. Dobór respondentów gwarantuje, iż ankietowani dysponują szeroką wiedzą na temat zagadnień będących przedmiotem badania oraz prezentują poglądy kadry zarządzającej najwyższego szczebla [Kamińska, 2014, s. 94].

Przedsiębiorstwa mikro stanowiły 20% badanej próby, małe 30%, średnie 40%, zaś duże 10%. Wśród przedsiębiorstw mikro – 11 firm zatrudniało do 5 osób, zaś pozostałe 9 firm od 6 do 9 osób. Natomiast w grupie przedsiębiorstw średnich najwięcej było firm zatrudniających od 100 do 249 osób (23). Pozostałe siedem to przedsiębiorstwa zatrudniające od 50 do 99 osób.

W badanej próbie najszerzej reprezentowana była branża spożywcza (19%), następnie przemysł maszynowy (14%), przemysł odzieżowy, tekstylny i włókienniczy (13%), przemysł materiałów budowlanych (12%), drzewny (8%), metalowy, narzędziowy (7%), chemiczny, elektrotechniczny i farmaceutyczny (po 5%). Pozostałe branże stanowiły 12%.

Celem badania było poznanie uwarunkowań zdynamizowania innowacyjności w różnorodnych branżach przemysłowych, dlatego też badaniem objęto szeroki przekrój branżowy, a nie jedynie wybrane branże charakteryzujące się np. największą innowacyjnością.

Co trzecie badane przedsiębiorstwo (33%) prowadzone jest przez osoby fizyczne, 31% stanowią spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, 11% - spółki cywilne, 7% - spółdzielnie, po 6% spółki akcyjne oraz jawne. Pozostałe formy organizacyjno-prawne reprezentowane były nielicznie i stanowiły łącznie 6%.

Przedsiębiorstwa powstałe po 2004 roku, a więc działające na rynku do 10 lat stanowią 18% badanej próby. Co czwarta badana firma (26%) istnieje powyżej 10 lat, zaś krócej niż 20 lat. Ponad 20 letnie doświadczenie posiada 56% ankietowanych firm.

Tabela 1. – Struktura wieku badanych przedsiębiorstw

Przedziały czasowe wieku	Udział w badanej próbie
Ponad 20 lat	56%
10 – 20 lat	26%
Do 10 lat	18%

Źródło: Opracowanie własne

Zaledwie jedno przedsiębiorstwo objęte badaniem działa na rynku poniżej trzech lat. Badane przedsiębiorstwa charakteryzują się dość długim stażem funkcjonowania na rynku, co jest korzystne z punktu widzenia rzetelności odpowiedzi i badania.

Większość badanych przedsiębiorstw (65%) działa na rynku krajowym, ponad połowa (51%) eksportuje swoje produkty na rynki międzynarodowe, natomiast 9% posiada zasięg globalny. Słabe umiędzynarodowienie badanych firm wynika m.in. z faktu, iż 90% badanej próby stanowiły małe i średnie przedsiębiorstwa.

Opis wyników badań – Czynniki stymulujące innowacyjność w przedsiębiorstwach przemysłowych

Czynniki dotyczące pracowników i kadry kierowniczej

W ramach tej części badania ocenie respondentów poddano osiem dotyczących pracowników i kadry kierowniczej czynników sprzyjających innowacjom. Otrzymane wyniki prezentuje Wykres 1.

W opinii respondentów najważniejszym czynnikiem sprzyjającym w podejmowaniu i realizacji innowacji jest występowanie w przedsiębiorstwie **atmosfery wzajemnego zaufania** pomiędzy pracownikami, a zwłaszcza między pracownikami wykonawczymi a kadrą kierowniczą. Aż 85% badanych wskazała na wysokie i bardzo wysokie znaczenie tego czynnika. Również wszyscy eksperci poparli to stwierdzenie [Sudoł, Poznańska (red.) i in., 2016, s.40].

Drugim najczęściej wymienianym czynnikiem o bardzo wysokim i wysokim znaczeniu jest **posiadanie pracowników inżynierskich** o wysokich kwalifikacjach, zdolnych do realizacji istotnych innowacji produktowych i procesowych (61% odpowiedzi znaczenie wysokie i bardzo wysokie). Biorąc pod uwagę fakt, że badanie dotyczy przedsiębiorstw przemysłowych taka odpowiedź wydaje się oczywista i zrozumiała.

Respondenci zwracają uwagę na kluczowe znaczenie kadry kierowniczej we wprowadzaniu innowacji i wymieniają **skoncentrowanie naczelną kadry kierowniczej na innowacjach** jako trzeci bardzo ważny i ważny czynnik we wprowadzaniu innowacji (59% wskazań). Jako kolejne najważniejsze stymulatory innowacji badani identyfikują działania średniej kadry kierowniczej w zakresie formułowania i realizacji pomysłów innowacyjnych oraz pobudzanie innowatorów do wysokiej efektywności poprzez należyte wynagradzanie. Wszyscy eksperci akceptowali stwierdzenie, iż inicjowanie i popieranie działań innowacyjnych przez kadrę kierowniczą stanowi kluczowy czynnik stymulujący działalność innowacyjną. Również wszyscy eksperci postulowali potrzebę wzmocnienia motywacji materialnej innowatorów.

Wyniki badań obrazują **kluczową rolę naczelną kadry kierowniczej**, której bezpośrednio zaangażowanie w proces tworzenia innowacji, tworzenie atmosfery wzajemnego zaufania, zatrudnianie wysokokwalifikowanych pracowników inżynierskich, stanowią istotne czynniki sukcesu w postaci wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych. Kadra kierownicza postrzegana jest przez respondentów jako inicjator i główna siła sprawcza innowacyjności.

Wykres. 1

CO NAJBARDZIEJ SPRZYJA /POMAGA W PODEJMOWANIU I REALIZACJI
INNOWACJI

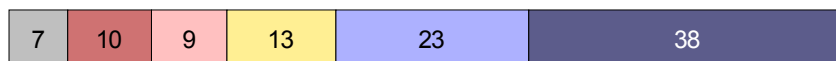
W PAŃSTWA PRZEDSIĘBIORSTWIE?

CZYNNIKI DOTYCZĄCE PRACOWNIKÓW I KADRY KIEROWNICZEJ

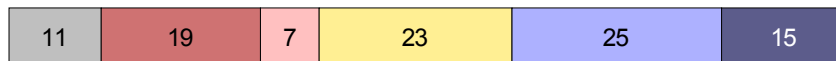
- 0 - dany czynnik nie występuje w firmie
- 1 - nie ma znaczenia
- 2 - ma małe znaczenie
- 3 - ma średnie znaczenie
- 4 - ma wysokie znaczenie
- 5 - ma bardzo wysokie znaczenie

Posiadanie pracowników inżynieryjnych o wysokich kwalifikacjach, zdolnych do realizacji istotnych innowacji produktowych i procesowych

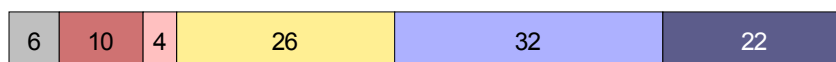
(%)

Stwarzanie przez przedsiębiorstwo warunków do podnoszenia kwalifikacji twórczych pracowników, np. przez umożliwianie im odbywania staży w najlepszych firmach krajowych i zagranicznych lub udział w konferencjach naukowych i w szkoleniach

Pobudzenie w przedsiębiorstwie innowatorów do wysokiej efektywności poprzez należyte wynagradzanie

Pobudzenie w przedsiębiorstwie innowatorów do wysokiej efektywności poprzez uzyskiwany prestiż

Skoncentrowanie naczelnej kadry kierowniczej na innowacjach

Przyczynianie się średniej kadry kierowniczej do innowacji w zakresie formułowania pomysłów innowacyjnych, jak i ich realizacji

Występowanie w przedsiębiorstwie atmosfery wzajemnego zaufania pomiędzy pracownikami, a zwłaszcza między pracownikami wykonawczymi a kadrami kierowniczą

Występowanie ze strony kierownictwa postawy akceptacji dla ewentualnego niepowodzenia w projektach innowacyjnych

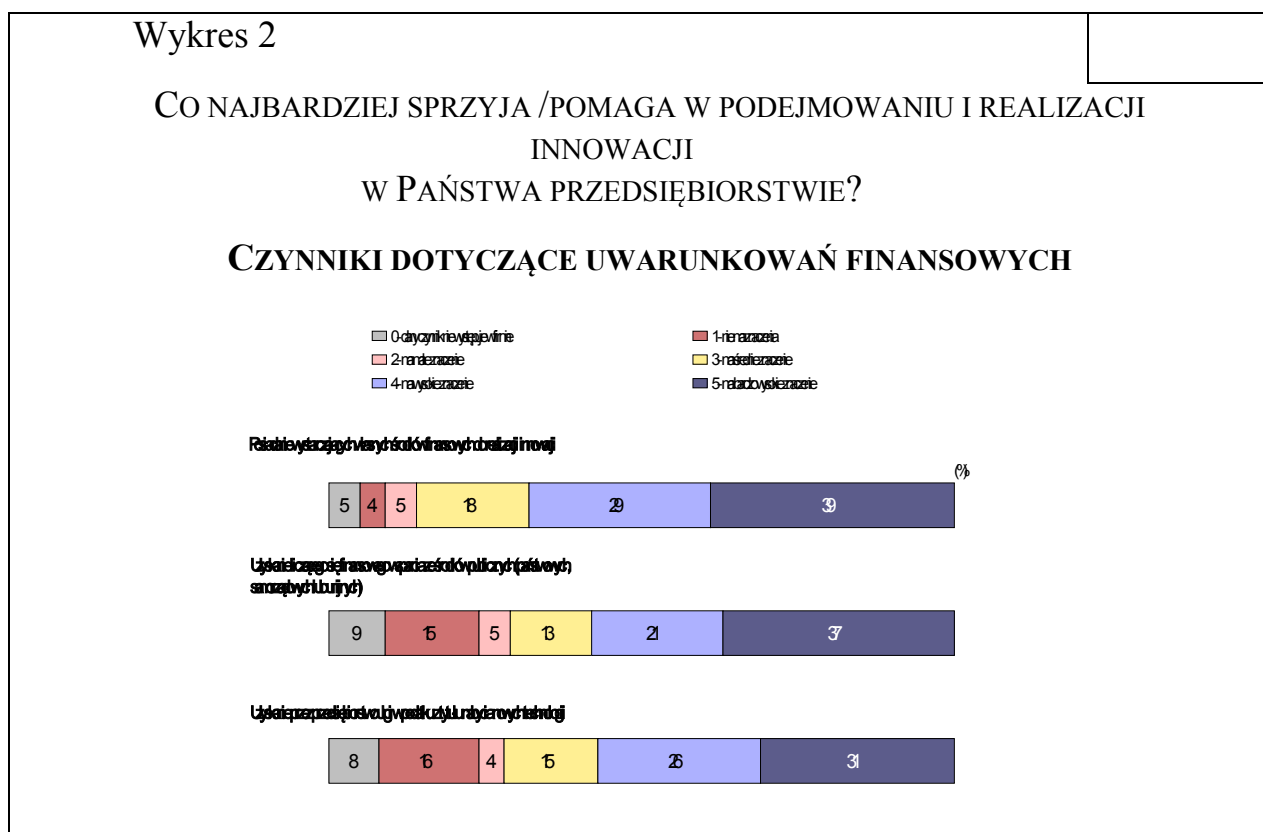

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań

Czynniki dotyczące uwarunkowań finansowych

W opinii respondentów najbardziej istotnym czynnikiem finansowym (Wykres 2) stymulującym innowacje produktowe i procesowe w ich przedsiębiorstwach jest **posiadanie własnych środków finansowych do realizacji innowacji** (68% wskazań znaczenie wysokie i bardzo wysokie). Pozostałe dwa czynniki: **uzyskanie liczącego się finansowego wsparcia ze środków publicznych** (państwowych, samorządowych lub unijnych) oraz **uzyskanie przez przedsiębiorstwo ulgi w podatku** z tytułu nabycia nowych technologii, zajmują drugą pozycję i posiadają zbliżoną ocenę - odpowiednio 58% i 57% wskazań.

Literatura przedmiotu zwraca uwagę na ograniczone możliwości pozyskania środków finansowych z zewnątrz, zwłaszcza przez małe i średnie przedsiębiorstwa, nie dziwi zatem, że w prezentowanym badaniu większość przedsiębiorstw twierdzi, że posiadanie własnych środków finansowych stanowi najważniejszy stymulator wprowadzania innowacji. Stosunkowo duża część przedsiębiorstw – ponad połowa, docenia zewnętrzną pomoc finansową w postaci dotacji unijnych, pomocy państwowej, samorządowej oraz ulg podatkowych.

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań

Czynniki dotyczące działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstwa

Z wymienionych siedmiu czynników, których ocenę zaprezentowano na Wykresie 3, w opinii respondentów największy stymulujący wpływ na podejmowanie i realizację innowacji ma **świadomość przedsiębiorstwa o działaniach innowacyjnych konkurencyjnych firm** (52% wskazań znaczenie bardzo wysokie i wysokie). Odpowiedź ta koresponduje z oceną silnej konkurencji w zakresie oferowanych wyrobów i usług jako najbardziej istotnego czynnika rynkowego wprowadzania innowacji, co zostanie przedstawione w następnej części opracowania.

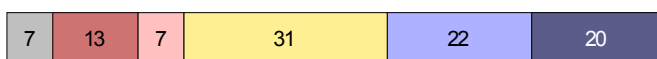
Drugi najwyżej oceniany stymulator dotyczący działalności B+R podkreśla znaczenie wiedzy w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa i wprowadzaniu innowacji. Respondenci są przekonani, że **znajomość trendów badawczych i rozwojowych** w obszarze prowadzonej działalności w kraju i na świecie bardzo wysoko i wysoko stymuluje w ich firmach podejmowanie innowacji produktowych i procesowych (42%). Czynnikiem sukcesu w badanym obszarze jest **posiadanie przez firmę własnych, dobrze wyposażonych komórek B+R** (42% odpowiedzi – znaczenie bardzo wysokie i wysokie).

Wykres 3

CO NAJBARDZIEJ SPRZYJA /POMAGA W PODEJMOWANIU I REALIZACJI
INNOWACJI
W PAŃSTWA PRZEDSIĘBIORSTWIE?
CZYNNIKI DOTYCZĄCE DZIAŁALNOŚCI BADAWCZO–ROZWOJOWEJ
PRZEDSIĘBIORSTWA

- 0 - dany czynnik nie występuje w firmie
- 1 - nie ma znaczenia
- 2 - ma małe znaczenie
- 3 - ma średnie znaczenie
- 4 - ma wysokie znaczenie
- 5 - ma bardzo wysokie znaczenie

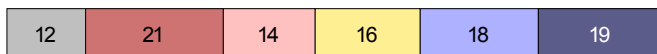
Znajomość w przedsiębiorstwie trendów badawczych i rozwojowych w obszarze swojej działalności w Polsce i na świecie (%)

Podjęcie prac nad innowacjami, z powodu świadomości przedsiębiorstwa o działalności innowacyjnej przedsiębiorstw konkurujących

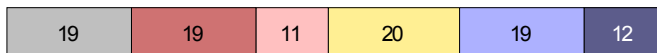
Posiadanie przez przedsiębiorstwo efektywnej współpracy w zakresie innowacji z jednostkami badawczymi (szkołą wyższą, instytutem, centrum badawczo-rozwojowym)

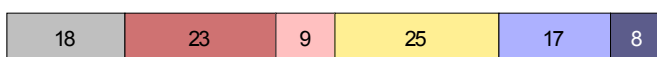
Posiadanie przez przedsiębiorstwo efektywnej współpracy w zakresie przygotowywania i wdrażania innowacji z innymi polskimi przedsiębiorstwami na podstawie np. aliansu strategicznego, w ramach konsorcjum lub klastrów

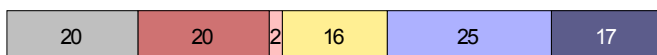
Posiadanie przez przedsiębiorstwo efektywnej współpracy w zakresie przygotowywania i wdrażania innowacji z partnerami zagranicznymi (przemysłowymi, badawczymi)

Występowanie w przedsiębiorstwie wysokiego udziału zatrudnionych w sferze Badań+Rozwój

Posiadanie przez przedsiębiorstwo własnych, dobrze wyposażonych komórek badawczo-rozwojowych

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań

Zaledwie w opinii 37% ankietowanych efektywna współpraca przedsiębiorstw w zakresie innowacji z jednostkami badawczymi przyczynia się w bardzo znacznym i znacznym stopniu do wzrostu innowacyjności ich firm.

Wszyscy eksperci oraz przedstawiciele jednostek naukowo-badawczych zwracają uwagę na potrzebę **zapewnienia racjonalnej współpracy przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi i badawczymi oraz innymi firmami**, także na poziomie międzynarodowym.

Natomiast badane przedsiębiorstwa nie doceniają współpracy w zakresie przygotowania i wdrażania innowacji z innymi polskimi firmami w oparciu o np. alianse strategiczne, konsorcja, czy klastry i oceniają ten czynnik jako najmniej istotny (24% wskazań).

Eksperti byli również jednomyślni postulując potrzebę znacznego zwiększenia nakładów na działalność badawczo-rozwojową przez przedsiębiorstwa.

Czynniki dotyczące uwarunkowań rynkowych

Respondenci dokonali oceny pięciu czynników zaprezentowanych na Wykresie 4. Wśród stymulatorów rynkowych wzrostu innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych najważniejszym okazało się **występowanie silnej konkurencji** tworzącej presję na stałe doskonalenie i zwiększanie konkurencyjności wyrobów i usług (75% wskazań znaczenie bardzo wysokie i wysokie). **Szybki postęp technologiczny** występujący w danej branży to drugi istotny czynnik rynkowy wymuszający innowacyjność produktową i procesową (63% odpowiedzi).

W opinii badanych niewiele mniejsze znaczenie (61% wskazań znaczenie bardzo wysokie i wysokie) ma **konieczność obniżania kosztów** w drodze innowacji z uwagi na konkurencję cenową.

Wnioski wypływające z przeprowadzanych przez przedsiębiorstwa wyprzedzających analiz rynku są mniej stymulującym czynnikiem do wprowadzania innowacji, podobnie jak rozwój eksportu.

W ramach własnych propozycji z zakresu stymulatorów rynkowych wprowadzania innowacji respondenci zwracali uwagę na konieczność zastosowania przez firmy narzędzi marketingowych, w tym komunikacji marketingowej z klientami, uczestnictwo w targach, podążanie za modą i trendami.

Uzyskane wyniki są mało optymistyczne i wyraźnie wskazują, iż badane przedsiębiorstwa w dużej mierze nie są inicjatorami wprowadzania innowacji będących skutkiem przyjętej, w oparciu o analizy rynku, strategii rozwoju, ale są niejako zmuszane do podnoszenia innowacyjności przez mikrootoczenie, w tym przede wszystkim konkurencję oraz makrootoczenie (w tym czynniki technologiczne).

Silna konkurencja na rynku dopinguje firmy do obniżania cen i zmniejszania kosztów. Wyniki szeregu badań, w tym prowadzonych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, wskazują iż małe i średnie przedsiębiorstwa stosują cenową strategię konkurencji [Śledź, 2010, s. 110]. Wymusza ona na firmach wprowadzanie często pozornych innowacji polegających na upraszczaniu procesu produkcyjnego oraz zastępowaniu dotychczasowych droższych składników, nowymi tańszymi.

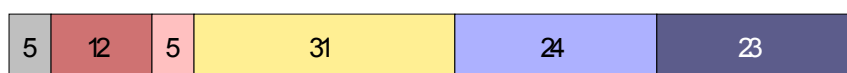
Wykres 4

CO NAJBARDZIEJ SPRZYJA /POMAGA W PODEJMOWANIU I REALIZACJI
INNOWACJI
W PAŃSTWA PRZEDSIĘBIORSTWIE?

CZYNNIKI DOTYCZĄCE UWARUNKOWAŃ RYNKOWYCH

Przeprowadzenie przez przedsiębiorstwo wyprzedzających analiz rynku i wykorzystanie ich wyników do prowadzenia zmian w produktach

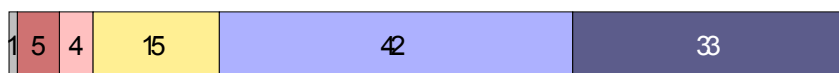

(%)

Występowanie w branży przedsiębiorstwa szybkiego postępu technicznego, wymuszającego częste innowacje w wyrobach i usługach w procesach produkcyjnych

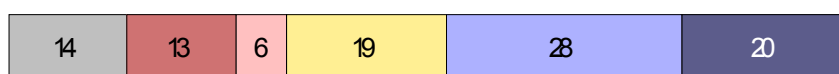
Napdykanie przez wyrobki i usługi przedsiębiorstwa nasilonej konkurencji, co stwarza presję na stałe ich doskonalenie, aby wyrobki i usługi mogły być konkurencyjne

Kruczość cen i kosztów wdrożenia innowacji w procesie produkcyjnym z uwagi na konkurencyjność

Wymuszanie działań innowacyjnych ze względu na rozwój eksportu wyrobów

Źródło: Opracowanie na podstawie wyników badań

Respondenci mieli również możliwość wymienienia innych stymulatorów wprowadzania innowacji produktowych i procesowych. Odpowiedzi dotyczyły oczekiwań przedsiębiorstw odnośnie obniżenia podatków oraz składek ZUS, zmiany prawa pracy oraz ogólnej polityki wobec przedsiębiorstw prowadzonej przez państwo na bardziej przyjazną. Ankietowani zwracali uwagę na potrzebę skrócenia terminów zwrotu należności, gdyż obecne długie terminy płatności skutkują problemami w utrzymaniu płynności finansowej.

Podsumowanie

Jako czynnik zdecydowanie w największym stopniu sprzyjający podejmowaniu i realizacji innowacji w przedsiębiorstwach przemysłowych postrzegane jest występowanie atmosfery wzajemnego zaufania pomiędzy pracownikami, a zwłaszcza między pracownikami wykonawczymi a kadrami kierowniczą – czynnikowi temu wysokie bądź bardzo wysokie znaczenie przypisało w tym kontekście 85% badanych.

W pozostałych uwzględnionych w badaniu obszarach jako najbardziej sprzyjające podejmowaniu i realizacji innowacji w przedsiębiorstwach przemysłowych postrzegane są:

- ✓ w obszarze uwarunkowań finansowych: posiadanie wystarczających własnych środków finansowych do realizacji innowacji,
- ✓ w obszarze działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstwa: podejmowanie prac nad innowacjami z powodu świadomości przedsiębiorstwa o działalności innowacyjnej przedsiębiorstw konkurujących,
- ✓ w obszarze uwarunkowań rynkowych: napotykanie przez wyroby/usługi przedsiębiorstwa na silną konkurencję, co stwarza presję na stałe ich doskonalenie, aby wyroby/usługi mogły być konkurencyjne.

Odnosząc się do różnego typu propozycji zmian, mających na celu zdynamizowanie innowacyjności w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych, badani akceptowali w największym stopniu:

- ✓ propozycję zmobilizowania twórców do działań innowacyjnych przez znaczące premiowanie (nagradzanie) za efektywne wynalazki – akceptacja na poziomie 95,0%;
- ✓ propozycję zobligowania państwa do wsparcia finansowego powstawania małych przedsiębiorstw innowacyjnych - akceptacja na poziomie 87,0%;
- ✓ propozycję zobligowania państwa do wsparcia finansowego działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw przemysłowych - akceptacja na poziomie 87,0%.

Reasumując należy stwierdzić, iż poprawa innowacyjności przedsiębiorstw przemysłowych możliwa jest pod warunkiem zwiększenia ze strony państwa wsparcia działalności innowacyjnej firm przy jednoczesnej zmianie nastawienia do innowacji ze strony przedsiębiorstw, które powinny traktować innowacyjność jako element rozwoju przedsiębiorstwa.

Tymczasem, jak wskazują prezentowane wyniki badań, szereg przedsiębiorstw wprowadza innowacje w obawie o utratę rynku - jako odpowiedź na działania konkurencji, a nie z własnej potrzeby rozwoju i chęci poprawy pozycji konkurencyjnej. Istnieje zatem potrzeba szerzenia wśród właścicieli przedsiębiorstw, kadry menedżerskiej oraz wszystkich pozostałych pracowników firm świadomości innowacyjnej, w tym znaczenia innowacyjności w życiu poszczególnych jednostek oraz jej skutków w postaci wzrostu i rozwoju przedsiębiorstw, regionów i krajów.

Współcześnie innowacje nie są dziełem jednostek, lecz wymagają kooperacji wielu specjalistów, działów, przedsiębiorstw i instytucji. Problemem wymagającym rozwiązania jest kwestia poprawy współpracy pomiędzy biznesem a nauką, także na szczeblu międzynarodowym. Systemowe podejście i kompleksowe działania na poziomie mikro, mezo i makro mogą być pomocne w zwiększeniu poziomu innowacyjności przedsiębiorstw oraz całej gospodarki.

Bibliografia

1. KAMIŃSKA, A. *Wpływ instytucji otoczenia biznesu na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w regionie lubelskim* Barometr Regionalny. – 2011. – №1(23).
2. KAMIŃSKA, A. *Stymulatory działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce*, [w:] Z. Dacko-Pikiewicz, V. Maráková, M. Lis, *Determinanty oraz instrumenty podnoszenia innowacyjności przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu, Dąbrowa. – Górnica, 2016.
3. KOTOWICZ-JAWOR J. (red.) *Innowacyjność polskiej gospodarki w przejściowej fazie rozwoju.*, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN. – Warszawa, 2016.
4. KRAŚNICKA, T. *Innowacyjność przedsiębiorstw – koncepcje, uwarunkowania i pomiar*, Wydawnictwo UE w Katowicach. – Katowice 2014.
5. PICHLAK, M. *Uwarunkowania innowacyjności organizacji. Studium teoretyczne i wyniki badań empirycznych.* – Warszawa. – Difin 2012.
6. POZNAŃSKA, K. *Warunki zdynamizowania innowacji w polskich przedsiębiorstwach przemysłowych.* Raport z realizacji grantu Narodowego Centrum Nauki w Krakowie, WSM w Warszawie. – Warszawa 2016.
7. ROMANOWSKA, M. *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa* / M. ROMANOWSKA, G. GIERSZEWSKA // PWE, Warszawa 2009.
8. SZULTKA S. (red.), *Badanie barier i stymulatorów dotyczących mechanizmów tworzenia i transferu innowacji ze środowiska naukowego do sektora przedsiębiorstw*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, PARP. – Gdańsk 2008.
9. ŚLEDŹ D. (red.), *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw*, PARP. – Warszawa, 2010.
10. TELLIS G. J., PRABHU J. C., CHANDY R. K., *Radical Innovation Across Nations: The Preeminence of Corporate Culture* / G. J. TELLIS, J. C. PRABHU, R. K. CHANDY // Journal of Marketing. – 2009. – Vol. 73. – No. 3–2.